

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie

ZADRZEWIENIA I SYSTEMY ROLNO-LEŚNE

Metodyka doradzenia

Brwinów, lipiec 2023

SPIS TREŚCI

I. Wstęp	3
II. Ogólne zasady świadczenia usługi doradczej „Zadrzewienia i systemy rolno-leśne”	4
III. Dokumenty wspólne dla wszystkich usług doradczych – wykaz	8
IV. Harmonogram realizacji programu doradczego	9
V. Narzędzia pracy doradczej	10
VI. Załącznik	10

I. Wstęp

Zadrzewienia śródpolne stanowią element krajobrazu istotny dla zachowania bioróżnorodności obszarów rolnych. Są miejscem bytowania wielu organizmów, zapewniają bazę pokarmową m.in. dla ptaków i owadów zapylających, wspomagając tym samym utrzymanie równowagi ekologicznej w systemach rolniczych. Co istotne zadrzewienia śródpolne są ważne dla produkcji rolnej m.in. ze względu na zwiększanie krajobrazowej retencji wody, ograniczanie skutków suszy i zapobieganie erozji glebowej.

Uwzględniając szereg korzyści środowiskowych, jakie niosą zadrzewienia, przekładających się na poprawę warunków produkcji rolnej, od 2023 r. w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS 2023-2027) uruchomione zostaną interwencje „Tworzenie zadrzewień śródpolnych” i „Zakładanie systemów rolno-leśnych”. Wsparcie na zakładanie zadrzewień śródpolnych uruchomione zostało w 2022 r., w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020). Natomiast wsparcie polegające na zakładaniu systemów rolno-leśnych wdrażane będzie w Polsce po raz pierwszy. Beneficjenci wymienionych interwencji będą mieli możliwość uzyskania wsparcia na pielęgnację i utrzymanie nowo założonych nasadzeń, w ramach interwencji PS 2023-2027 pn. Premie z tytułu zalesień i zadrzewień oraz systemów rolno-leśnych. Mając na względzie, że usługi doradcze w tym zakresie są bardzo istotne z uwagi na nowatorski charakter proponowanego wsparcia, w PS 2023-2027 wskazano, że rolnik będzie miał możliwość skonsultowania projektowanego zadrzewienia/systemu rolno-leśnego z wyspecjalizowanym w tym zakresie doradcą rolnym.

Usługa doradcza „Zadrzewienia i systemy rolno-leśne” ma na celu wykonanie Planu założenia i pielęgnacji zadrzewień śródpolnych oraz/lub założenia i utrzymania systemów rolno-leśnych, poprzez stworzenie Planu zadrzewień śródpolnych/systemu rolno-leśnego w oparciu o dostępne narzędzia w celu dokonania oceny ekonomiczno-środowiskowej. Wyniki, zawarte w planie to niezbędna część informacji koniecznych do podjęcia decyzji o przyszłości gospodarstwa, kierunku rozwoju i możliwości dywersyfikacji produkcji, uwzględniającego zasady przyznawania pomocy w ramach interwencji Planu Strategicznego 10.12. Tworzenie zadrzewień śródpolnych, 10.13. Zakładanie systemów rolno-leśnych oraz 8.8. Premie z tytułu zalesień i zadrzewień oraz systemów rolno-leśnych. Sporządzenie planu

nie stanowi warunku uzyskania wsparcia w ramach wymienionych interwencji, jednak kompleksowe i rzetelne opracowanie planu daje odpowiedź, czy zaproponowane rozwiązania są uzasadnione i czy doprowadzą do poprawy ogólnych wyników ekonomiczno-środowiskowych gospodarstwa. Wsparciem dla opracowania Planu założenia i utrzymania zadrzewień śródpolnych oraz/lub systemów rolno-leśnych jest przewodnik opracowany w zakresie tworzenia zadrzewień i systemów rolno-leśnych na nowy okres programowania tj. w ramach PS 2023-2027.

Beneficjent usługi: Rolnik lub osoba prawna prowadząca działalność rolniczą. Z usługi doradczej „Zadrzewienia i systemy rolno-leśne” można skorzystać raz z tworzenia zadrzewienia i raz z zakładania systemów rolno-leśnych. Doradzać w ramach usługi doradczej - „Zadrzewienia i systemy rolno-leśne” może osoba, która została wpisana na listę doradców rolniczych ze specjalizacją rolnośrodowiskową, prowadzoną przez dyrektora Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

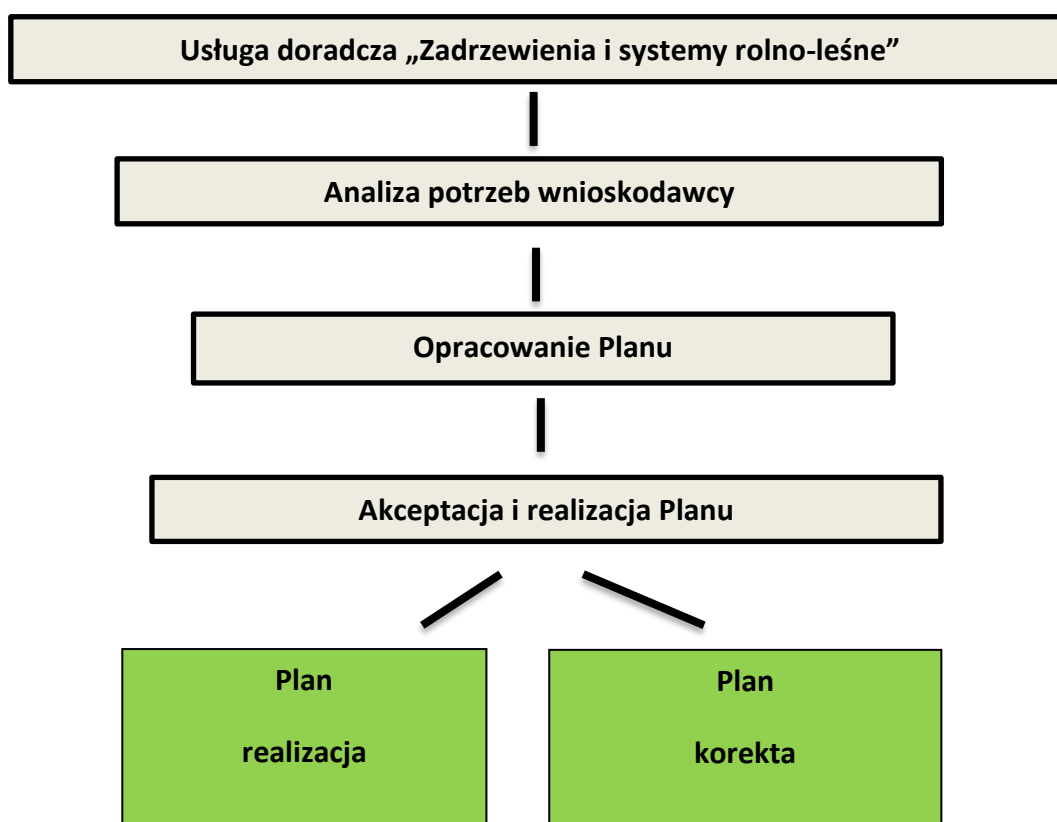
II. Ogólne zasady świadczenia usługi doradczej „Zadrzewienia i systemy rolno-leśne”

Rolnik, który wnioskuje o dotacje w ramach PS WPR 2023-2027, bądź zamierza realizować inwestycje wsparte środkami krajowymi, może skorzystać z usługi doradczej obejmującej opracowanie Planu założenia i pielęgnacji zadrzewień śródpolnych oraz/lub założenia i utrzymania systemów rolno-leśnych.

Opracowanie Planu pozwoli przyjąć założenia projektowe i wyznaczyć kierunki rozwoju i określić cele dla dłuższej perspektywy rozwoju gospodarstwa. Działanie ukierunkowuje również działania związane z możliwością skorzystania ze wsparcia finansowego w ramach innych dostępnych form pomocy po spełnieniu określonych wymagań i kryteriów dostępu.

Celem realizacji usługi jest zachęcenie rolników do utrzymania i pielęgnacji utworzonych na gruntach ornych zadrzewień śródpolnych oraz/lub założenia i utrzymania systemów rolno-leśnych.

Schemat korzystania z usługi:

Przebieg usługi doradczej.

Doradca wykonujący usługę każdorazowo musi uwzględniać interes środowiskowy, prawny i ekonomiczny rolnika. Decyzję o realizacji działań zawartych w Planie podejmuje rolnik.

Zakłada się świadczenie usługi doradczej w trzech etapach.

I etap: Zebranie danych nt. gospodarstwa, niezbędnych do sporządzenia Planu.

Po zgłoszeniu przez rolnika do podmiotu doradczego, doradca „wizytuje” gospodarstwo rolnika i dokonuje wstępnej diagnozy jego bieżącej sytuacji, biorąc pod uwagę wszystkie zasoby: środowiskowe, prawne i ekonomiczne.

W swojej pracy wykorzystuje swoje doświadczenie i dostępne narzędzia potrzebne do prawidłowego wykonania usługi. Plan jest sporządzany na podstawie dostępnych dokumentów (mapy, wnioski obszarowe, plany rolnośrodowiskowe, analizy, dokumenty księgowo, wypisy z rejestru gruntów, odpisy KW, itp.) W Planie uwzględniamy także stan obecny gospodarstwa tj.: park maszynowy, budynki i budowle do celów gospodarczych, produkcję roślinną (należy ująć wszystkie uprawy w plonie głównym w roku, w którym przypada dzień rozpoczęcia terminu wypełniania Planu, do których odbiorca usługi pobiera/będzie pobierał jednolitą płatność obszarową na podstawie przepisów o płatnościach w ramach systemu wsparcia bezpośredniego) i zwierzęcą. Doradca dokonuje przeglądu i oceny zasobów gruntów (z uwzględnieniem powierzchni gruntów ornych i trwałych użytków zielonych), zasiewów, a także plantacji trwałych w gospodarstwie, które nie będą mogły współistnieć z systemem rolno-leśnym zakładanym w ramach PS 2023-2027.

W trakcie wizyty doradca zapozna się z ważnymi aspektami prowadzenia gospodarstwa, tj.: położenie gospodarstwa, rozłóg pól, wielkość działek, rodzaj gleb, siła robocza, możliwości finansowe rolnika. Dalsze wizyty w gospodarstwie (o ile to konieczne) będą się odbywały w terminach ustalonych przez rolnika i doradcę i odnotowane zostaną w raporcie z wykonanej usługi doradczej.

II etap: Opracowanie Planu.

Doradca, po zebraniu wszystkich dostępnych danych potrzebnych do opracowania Planu, sporządza dokument zgodnie z metodyką doradzania świadczenie usług doradczych w ramach usługi „Zadrzewienia i systemy rolno-leśne”.

Przy opracowywaniu Planu doradca pracuje zgodnie z posiadaną wiedzą i zgromadzoną dokumentacją, sugestiami i zaleceniami rolnika oraz dostępnymi narzędziami np.tj: dobór gatunków do zadrzewień. Te w przypadku systemów rolno-leśnych powinny być zaplanowane w uwzględnieniu korzystnego współistnienia z sąsiadującą uprawą, optymalnego kierunku rzędów uzależnionych od topografii terenu. Planowane uprawy, jak również przeprowadzona w ramach pkt. I analiza parku maszynowego powinna zostać uwzględniona przy planowaniu odległości w międzyrzeczach w ramach systemu rolno-leśnego, umożliwiając swobodne wykorzystanie maszyn w gospodarstwie.

Podczas projektowania systemu rolno-leśnego należy zapewnić realizację założonych przez rolnika potrzeb, uwarunkowanych m.in. istnieniem zwierząt w gospodarstwie i możliwością podniesienia ich dobrostanu poprzez wprowadzenia nasadzeń na TUZ.

Usługa doradcza powinna obejmować również zalecenia w zakresie ochrony nasadzeń, dostosowanej do lokalnie występującego poziomu zagrożeń ze strony dzikiej zwierzyny.

W sytuacjach tego wymagających doradca udaje się do gospodarstwa lub w zwyczajowo przyjęty sposób, kontaktuje się z rolnikiem celem uzyskania wyjaśnień, dokonania korekt, uzupełnień i poprawek.

Do opracowania Planu należy użyć wszelkich możliwych i dostępnych środków, pomocnych w jak najlepszym i rzetelnym zestawieniu faktów i dokonaniu analiz dla przyszłych zdarzeń gospodarczych. Należy zwrócić uwagę na to, aby Plan był opracowany prawidłowo i zawierał elementy (cele) jak najbardziej realne i możliwe do osiągnięcia przez rolnika w gospodarstwie. Plan opracowywany dla gruntów, które objęte będą wsparciem w ramach PS 2023-2027 uwzględniać musi zasady przyznania pomocy określone w przepisach znajdujących się w załączniku nr 1, poz. 4.

Doradca podczas prac wykorzystuje swoje dotychczasowe doświadczenie, analizuje trendy rynkowe, ceny środków produkcji, ceny produktów rolniczych, innowacyjne rozwiązania technologiczne możliwe od zastosowania, posiłkując się przy tym dostępną literaturą, czasopismami i normatywami produkcji rolniczej. Doradca może/powinien również przedstawić rozwiązania wariantowe w Planie (scenariusz negatywny i pozytywny).

Zakończenie tego etapu pracy to wydrukowanie jednej kopii Planu w wersji roboczej i przedstawienie jej rolnikowi do akceptacji oraz udostępnienie rolnikowi jego wersji elektronicznej w edytowalnym formacie.

III etap: Akceptacja Planu przez rolnika

Doradca zapoznaje rolnika z poszczególnymi elementami sporządzonego w wersji roboczej Planu i omawia je, zwracając szczególną uwagę na aspekty środowiskowe, technologiczne i ekonomiczne. Analizuje wyniki, przedstawia, scenariusze, wnioski i sugestie. Jeśli występują uwagi, konieczność poprawek, itp. doradca dokonuje zmian w Planie oraz udostępnia rolnikowi jego wersję elektroniczną w edytowalnym formacie do akceptacji. Rolnik wraz z doradcą dokonują wyboru i uzasadnienia optymalnego wariantu planu nasadzeń.

Jeśli rolnik nie ma uwag – akceptuje Plan. Akceptacja może być realizowana w drodze korespondencji elektronicznej, jak i w formie akceptacji odręcznej na wydruku. Obie strony - rolnik i doradca podpisują Plan w formie tradycyjnej – odręcznie na wydruku w dwóch egzemplarzach – po jednym dla każdej ze stron lub w formie elektronicznej.

Rolnik otrzymuje od doradcy podpisany Plan, a podpisany egzemplarz przeznaczony dla doradcy jest przechowywana w biurze podmiotu doradczego do dnia, w którym upłynie 5 lat od dnia wypłaty płatności końcowej. W drugim i trzecim roku doradca monitoruje i kontroluje realizację Planu i na życzenie rolnika istnieje możliwość wykonania korekty planu przez doradcę w drugim roku usługi wynikającej z sytuacji wypadnięcia roślin np.: (uschnięcie, wymarznienie, zniszczenie przez zwierzyzna płową) w celu odtworzenie nasadzenia. W trzecim roku doradca pomaga rolnikowi w przygotowaniu raportu usługi.

III. Dokumenty wspólne dla wszystkich usług doradczych – wykaz

1. Zakres realizacji programu doradczego
2. Karta usługi doradczej
3. Oświadczenie o realizacji programu doradczego
4. Raport z realizacji programu doradczego

IV. Harmonogram i zakres realizacji usługi doradczej

(zadania i opis czynności opracowania Planu)

Nazwa usługi		Zadrzewienia i systemy rolno-leśne		
Czas realizacji usługi		3 lata		
I rok realizacji usługi				
L.p.	Zadanie	Opis czynności w ramach zadania	Dokumentacja	Etapy realizacji (w latach)
1.	Kwalifikacja wnioskodawcy	Wizyta w gospodarstwie	Lista kontrolna	I rok
2.	Analiza potrzeb wnioskodawcy	Wizyta w gospodarstwie – rozmowa (doradztwo) z wnioskodawcą	Analiza sytuacji środowiskowej, produkcyjno – ekonomicznej gospodarstwa	I rok
3.	Opracowanie Planu nasadzeń	Określenie obecnej/przyszłej sytuacji środowiskowej, ekonomiczno-finansowej	Plan	I rok

4.	Akceptacja Planu przez wnioskodawcę	Wybór i uzasadnienie optymalnego planu (scenariusz negatywny i pozytywny)	Plan	I rok
II i III rok realizacji usługi				
L.p.	Zadanie	Opis czynności w ramach zadania	Dokumentacja	Termin realizacji
1.	Realizacja Planu	Monitorowanie i ewentualne korekty/aktualizacja. Rolnik wraz z doradcą dokonują wyboru i uzasadnienia optymalnego wariantu korekty planu nasadzeń.	Plan	II rok
				III rok
2.	Kontrola realizacji Planu	Sporządzenie wniosków i sprawozdania z realizacji Planu	Raport z realizacji usługi	III rok

V. Narzędzia pracy doradczej

1. Kryterium podstawowe dostępu do usługi „Zadrzewienia i systemy rolno-leśne” – lista sprawdzająca.

	Kryteria dostępu	TAK	NIE
1.	Rolnik (w rozumieniu rozporządzenia o Planach Strategicznych WPR) - będący właścicielem gruntu z wyłączeniem jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości reprezentujących Skarb Państwa w zakresie zarządzania mieniem.		
2.	Właściciel lub współwłaściciel gruntu, który jest rolnikiem, do którego planuje ubiegać się o wsparcie.		
3.	Gospodarstwo nie korzystało dotychczas z usługi doradczej „Zadrzewienia i systemy rolno-leśne”.		
Zaznacz poprzez wstawienie znaku X			

2. Zasady doboru gatunków do zadrzewień, J. Zajączkowski 1998-2011 SGGW

<http://zadrzewienia.wl.sggw.pl/Zadrzewienia.html>

3. „Agroleśnictwo” CDR Poznań praca pod redakcją Ewy Osińskiej i Barbary Baj-Wójtowicz 2020r.

4. Agroleśnictwo (Systemy rolno-leśne). Poradnik dla rolników i doradców rolnych, IUNG – PIB, pod redakcją Roberta Borka.

Załącznik nr 1

Wykaz Aktów Prawnych

I. Legislacja UE

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013.
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2116 z dnia 2 grudnia 2021 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 1306/2013

II. Dokumenty krajowe

1. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027;
2. Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o finansowaniu wspólnej polityki rolnej na lata 2023–2027;
3. Ustawa z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027;
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 kwietnia 2023 r. w sprawie szczegółowych warunków i szczegółowego trybu przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach wsparcia inwestycji leśnych lub zadrzewieniowych oraz w formie premii z tytułu zalesień, zadrzewień lub systemów rolno-leśnych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027.